

Met kunst naar het hart van de natuur

Aardewerk Zomerweek 2015

AARDE-WERK-BRIEF • HERFST 2015

Luc Geeraert

Het was een vreemde boodschappenlijst die Jan van Boeckel¹ ons gegeven had: broden boetseerlei, acrylverf met exotische namen zoals zink wit en raw sienna, kwasten en jamptjjes, schildersezels, ... Helemaal anders dan de beamer, de luidspreker, of de bibliotheek die gewoonlijk meegaan op een Aardewerk zomerweek. Het was duidelijk, tijdens deze zomerweek zouden de deelnemers ook de mouwen opstropen.

Wat er juist te gebeuren stond, was toen nog niet erg duidelijk. Jan had een mooie tekst geschreven voor de brochure. Daarin vertelde hij over de zoektocht naar nieuwe manieren om de sensitiviteit voor de levende natuur te ontwikkelen en te voeden, in een tijd waarin de natuur voor veel mensen tot iets abstracts is geworden, in een tijd vol virtuele realiteit. Hij hield een pleidooi voor kunst als een middel om ons met de natuurlijke wereld te verbinden. Kunstzinnige processen stellen ons in staat de wereld op een open manier te benaderen, schreef hij, ze zijn een uitnodigen van het onverwachte, een tasten naar een weg vooruit. Om echt iets te begrijpen moest je het benaderen alsof het helemaal nieuw voor je was, of zoals de Amerikaanse schrijver Henry David Thoreau het neerschreef: "Als je de vares echt wilt leren kennen, dan moet je je flora thuis laten."

Met die overpeinzingen in het achterhoofd, en een koffer boordevol materiaal, trokken we naar Chassepierre. Het werd een blij weerzien met 'la

Bavière.' Vijf jaar na de vorige zomerweek was er, volgens de anciens, niet veel veranderd. Het grote labyrintische huis had nog steeds teveel hoekjes en kantjes, en een slecht sluitende ovendeur. De Semois stroomde vredig als altijd langs het grote grasveld, en het pastorale landschap lag bezaaid met tentenkampen van jeugdbewegingen. Maar het belangrijkste van al, het traditionele keukenteam met Katrien en Tine was op post. Zij brachten de zomerweek dadelijk in de juiste Aardewerk-bedding. Zeker omdat Jeanneke op het laatste moment had moeten afzeggen en er zoveel nieuwe gezichten waren, was dat heel fijn.

Het werd een warme, zonnige week. Elke dag opende met de Olmendans van Joanna Macy, een eenvoudig ritueel dat naarmate de week vorderde steeds krachtiger werd. Daarna namen Ann en Valerie de kinderen onder hun creatieve vleugels, en togen wij aan het werk onder coaching van Jan die zijn programma afstemde op wat leefde in de groep. Doorheen oefeningen met houtskool, met klei, met kleur, met potlood en papier, doorheen besprekingen en lezingen, doorheen documentaires, doorheen cirkelgesprekken, ervoeren we hoe kunst ons dichter bij onszelf bracht, hoe kunst ons dieper met de wereld verbond, hoe kunst ons de natuur om ons heen anders liet beleven, hoe we één konden worden met het object voor ons. Jan drukte er steeds op dat het het proces was dat telde, niet het eindresultaat. "Hoe voelde het," vroeg hij steevast, en "wat zie je?" We werden uitgedaagd om dingen te doen die eigenlijk te hoog gegrepen waren, om zo uit onze comfortzone te treden, uit onze maniertjes, om het naburige te verkennen van wat we konden en daardoor in een creatieve flow te geraken. Kortom, we vergaten de flora en leerden de vares kennen.

Er was die magische avond toen we na het avondmaal met de schildersezels naar de oevers van de Semois trokken om daar het landschap te schilderen. Dat grote witte blad en de race tegen het ondergaan van de zon, het verdwijnende licht en het vervagen van

kleuren, de verandering in de geluiden, de geuren. Hoe voelbaar toen de avond viel. Er was die andere toverachtige avond toen er vier schildersezels opgesteld werden aan de Semois, één voor elk

---

¹ Jan van Boeckel is een Nederlandse antropoloog, kunstenaar en kunstpedagoog. In 2013 promoveerde hij aan de Aalto Universiteit in Helsinki, Finland, op een proefschrift met de titel "At the Heart of Art and Earth." Momenteel is hij als docent verbonden aan de Iceland

Academy of the Arts in Reykjavik, IJsland. In 2006 leidde hij een Aardewerk zomerweek over inheemse volkeren.

element (aarde, water, lucht, en vuur) met bijhorende verfkleuren. Jan nodigde ons uit een element te kiezen en we kregen elk één enkele overeenstemmende kleur. Met die kleur ging ieder van schilderwerk naar schilderwerk, zette een paar penseelstreken en begaf zich naar het volgende werk, eindeloos rondjes draaiend op de tonen van Keith Jarrett's piano-improvisatie 'the Köln Concert'. Opnieuw was er die flow, er werd overschilderd en toegevoegd, geaccentueerd en uitgevlakt, nu eens grof, dan weer subtiel, de composities gingen hun eigen leven leiden. Het was een oefening in beperking door die ene kleur, maar evengoed in loslaten van de eigen ideeën, in het bekrachtigen van andere, in het aanvaarden van wat is, in dialoog, in merken hoe één likje verf een heel schilderij kan veranderen. Het was ook ervaren dat een compositie nooit af is. Toen het te donker werd om nog verder te werken, hadden we vier schilderijen die barstten van de energie. Ze pronken nu bij Jeanneke thuis. Er waren ook die andere gelegenheden waar we experimenteerden met felle primaire kleuren, met complementaire kleuren, secundaire kleuren, met titaan wit en mengkleuren, met kleur over kleur, glaceren en pasteus, met harmonie, met wild painting.

Er was de klei, die heerlijke chamotteklei, dat plastische materiaal met zijn grove korrel. Omdat klei voortdurend vocht en warmte uitwisselt met je lichaam, voelt ze bijna levend aan, levende aarde. Vaak werkten we met gesloten ogen, een beperking die de andere zintuigen op scherp stelde. Zo boetseerden we onze linkerhand, waarbij langzaam het verschil in aanvoelen vervaagde tussen de echte hand en haar kopie in klei. Toen iedereen dacht dat zijn of haar kleihand af was en de opdracht dus volbracht, droeg Jan ons op de vingers samen te plooiën. Opnieuw haalde hij ons zo uit onze maniertjes, daagde hij ons uit. Door het verknoeien van het eindresultaat werd het proces zoveel beter voelbaar. Tijdens een andere kleisessie, met open ogen ditmaal, werkten we met vormen en het verbeelden van overgangen, in de traditie van Goethe. Het was een oefening in nauwkeurig waarnemen, in eigen maken en verbeelden. Zaaddozen kregen eieren en eendjes, planten kiemden en verwelkten. Een andere prachtige oefening was het boetseren van de little-me, een meditatie met klei. Jan begeleidde ons op een ontdekkingsstocht doorheen ons lichaam, beginnend bij de rechtersoet, en klimmend langsheen de benen, de organen, de keel, naar de kruin. Zijn rustige stem en op de achtergrond

omgevingsgeluiden. Met gesloten ogen boetseerden we elk lichaamsdeel, drukten we ons voelen uit in klei. Toen de beeldjes daarna in cirkels samen werden geplaatst, leek het alsof wij zelf in conferentie zaten.

Er was zoveel meer. Het ineen timmeren van schildersezels onder de deskundige leiding van Koen. Het schetsen van rennende paarden, vallende paarden en parende paarden. Het tekenen van schaduwen. Het blind tekenen van hand en hoofd, en ook van een neerwaartse spiraalbeweging die een partner met zijn vinger over je hoofd maakte. Daar hoorden steeds weer verhelderende groepsrondes en duiding door Jan bij. Er waren de vele fijne gesprekken en de emotionele momenten, wie intens met kunst en creëren bezig is, zit nu eenmaal dicht bij de kern. Er was de traditionele stiltewandeling, opgeluisterd door de enige regenbui van de week. Regen en stilte werkten verrassend goed samen om iedereen in een ingetogen stemming te brengen. Er was de bonte avond, die dan weer zorgde voor een uitbundige stemming. Er waren de vrije momenten met zwemmen, luieren, en wandelen. Er was Jan, die zo fijn hoorde en ons zoveel liet ervaren. Er was de dragende aanwezigheid van Ceciël, de partner van Jan. Er waren Koen, Jelle en Luc die ervoor zorgden dat alles op rolletjes bleef lopen, en het vele voorbereidende werk van Jeanneke. Er waren Tine en Katrien die hun legendarische reputatie nog overtroffen en er een culinair feest van maakten. Geïnspireerd door de kleurenleer toverden ze waarachtige kleurpalletjes op onze borden. Er waren Ann en Valerie die de kinderen een superfijne week bezorgden, ook daar was het kleur en fantasie troef. Er was de hond die onverstoort zijn ding deed. En bovenal waren er de deelnemers, een fijne groep mensen die zich in de zomerweek gesmeten heeft.

Het onderwerp van de zomerweek 2015 past in een stroming die aan belang wint, denk hierbij bijvoorbeeld aan het Dark Mountain Project. Omdat de oorzaken van de ecologische crisis veel te diep liggen om op te lossen met wat CO2-handel en het verduurzamen van enkele processen, omdat de gevolgen te groot zijn om te behappen, is er het groeiende besef dat er een echte culturele omslag nodig is, weg van het puur rationele en economische denken dat ons in grote problemen heeft gebracht. Om Albert Einstein te parafaseren: "De significante problemen waarmee we geconfronteerd worden, kunnen niet opgelost worden op het denkniveau waar we zaten toen we ze creëerden." Kunst kan in die culturele omslag een essentiële rol spelen. Kunst is

een krachtig middel om ons opnieuw in contact te brengen met onszelf, en opnieuw te verbinden met de natuur. Kunst laat ons voelen dat we één zijn met de wereld om ons heen, het is een directe ervaring via de zintuigen zonder de lagen die er door kennis en “voortgang” tussen geschoven zijn. Kunst laat ons toe om direct ons ruimere zelf te ervaren, het ecologische zelf zoals gedefinieerd door Arne Næss.

Tot slot geven we graag nog wat feedback van deelnemers mee:

“Een ontdekkingsreis naar jezelf en de natuur met gelijkgestemden in een prachtig kader.” Sandra.

“Door deze zomerweek werd kunst meer een ‘deel van mezelf’. Via mijn creativiteit kan ik ook uiting geven aan wat in mij leeft.” Marleen.

“Wat de week met me deed: Zowel de theorie als de praktijk nodigde uit naar een heel verfrissende en verrijkende manier van kijken naar de wereld en je voelen in de wereld. Door de oefeningen voelde ik me deel van de natuur buiten mezelf en op andere momenten de natuur in mezelf. Het was heel meditatief en rustgevend.” Klaartje.

“Verbinden van Kunst en Natuur.... loslaten, vertrouwen op je gevoel en dit laten spreken, in woord en ‘beeld’. Beleving, belevenis. In een woord: onbeschrijfelijk.” Frank.

Helaas is dit verslag slechts een verslag, en kan het de voorbije zomerweek beschrijven maar niet voluit laten ervaren. Of zoals de danseres Isadora Duncan het uitdrukte: “Als ik je kon vertellen wat het betekende, had het geen zin het te dansen.”

Afspraak op de Aardewerk zomerweek 2016!

Luc Geeraert

Luc Geeraert is freelance wetenschappelijk schrijver en schrijver van kortverhalen, momenteel werkt hij aan zijn eerste roman. Hij is lid van de redactie van de Aarde-Werk-Brief en lid van de Draaischijf van

Aardewerk. Hij was mede-organisator van de Aardewerk Zomerweek 2015.

Bronnen:

Jan van Boeckel. At the Heart of Art and Earth; an Exploration of Practices in Arts-based Environment Education. Doctoral Dissertation, 2nd edition, 2014. <http://www.naturearteducation.org/R/thesis.htm>

Research group on arts-based environmental education at Aalto University, School of Arts, Design and Architecture: <http://www.naturearteducation.org/>

Jan van Boeckel. Looking into the Abyss. Lecture, October 15, 2014. <https://www.youtube.com/watch?v=7qjC7Fu57iA>

Jan van Boeckel, Wild Painting: <https://paintingthemountain.wordpress.com/over/>

Keith Jarrett, the Köln Concert: https://www.youtube.com/watch?v=T_IW1wLZhzE

The Dark Mountain Project: <http://dark-mountain.net/>